
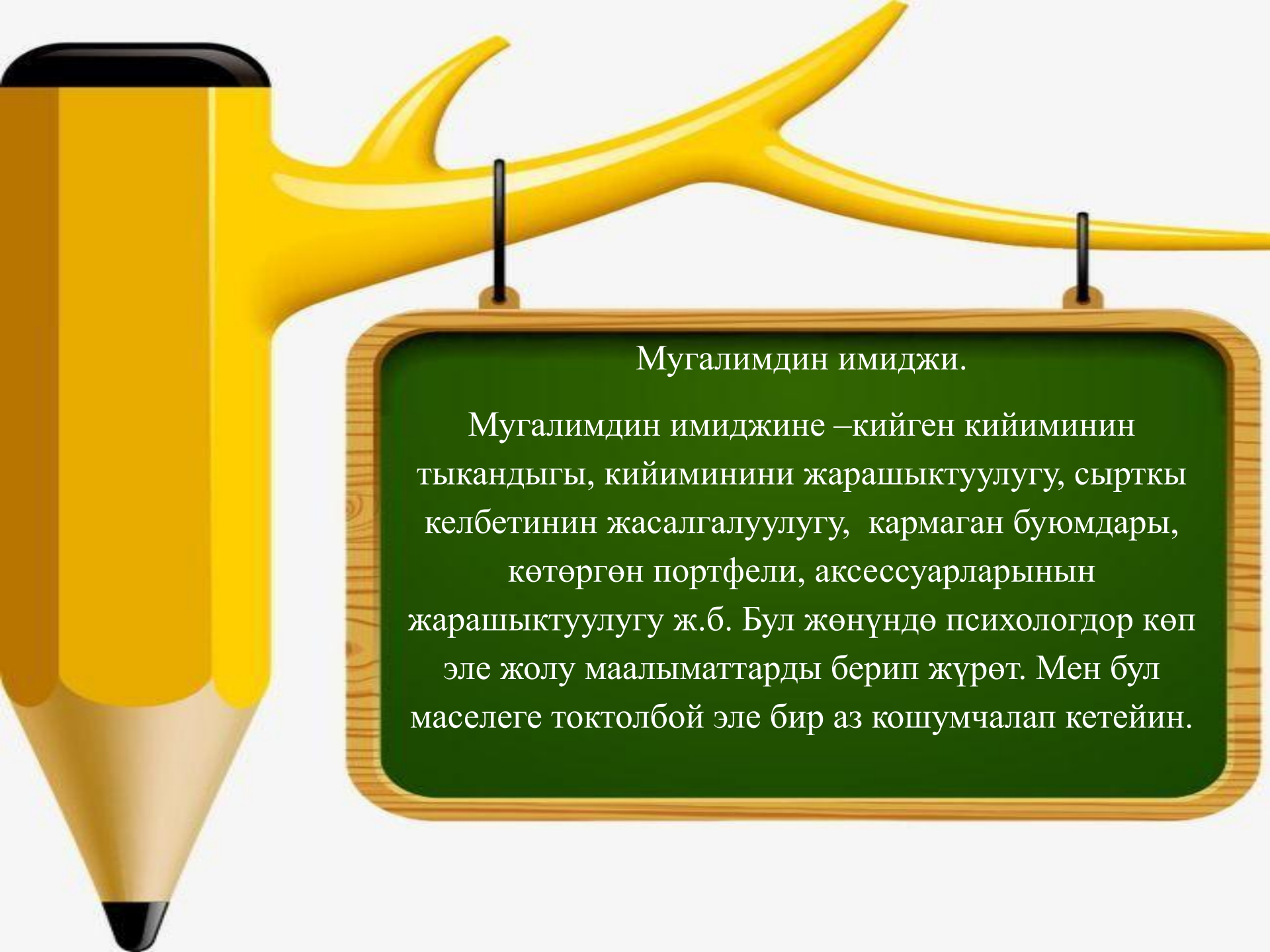

Мугалимдин эн мыкты деңгээлде өсүп-
өнүгүшү билим берүүнүн сапатын
жогорулатат. Ал эми сапаттуу билим
берүү мамлекеттин өнүгүшүнө салым
кошот. Чындыгында мугалимдер жалгыз
ана окуучуларга билим бербестен жалпы
мамлекетке же улутка таасир этет.

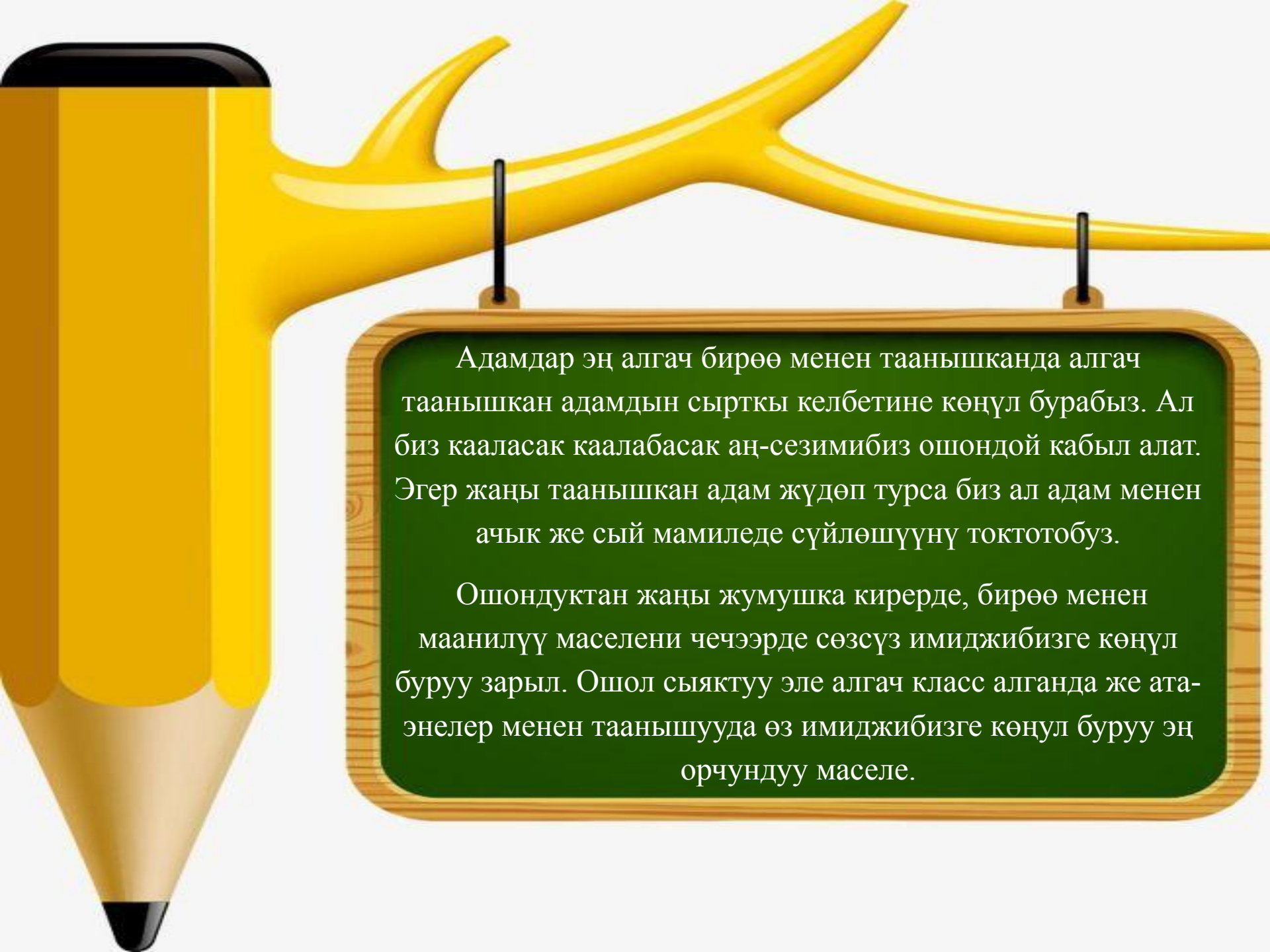

Ал эми сапаттуу билим берүү өзүн ар тараптуу өнүктүргөн кесипкөй мугалимдин аракети менен гана ишке ашат. Андыктан идеалдуу, заманбап мугалим болууга ар бир мугалим аракет кылыш керек. Биз дагы азыркы мезгилге ылайыкталган заманбап жана жемиштүү мугалим кандай болорун талдап көрдүк.

Мугалимдин имиджи.

Мугалимдин имиджине – кийген кийиминин тыкандыгы, кийиминин жарашыктуулугу, сырткы келбетинин жасалгалуулугу, кармаган буюмдары, көтөргөн портфели, аксессуарларынын жарашыктуулугу ж.б. Бул жөнүндө психологдор көп эле жолу маалыматтарды берип жүрөт. Мен бул маселеге токтолбой эле бир аз кошумчалап кетейин.

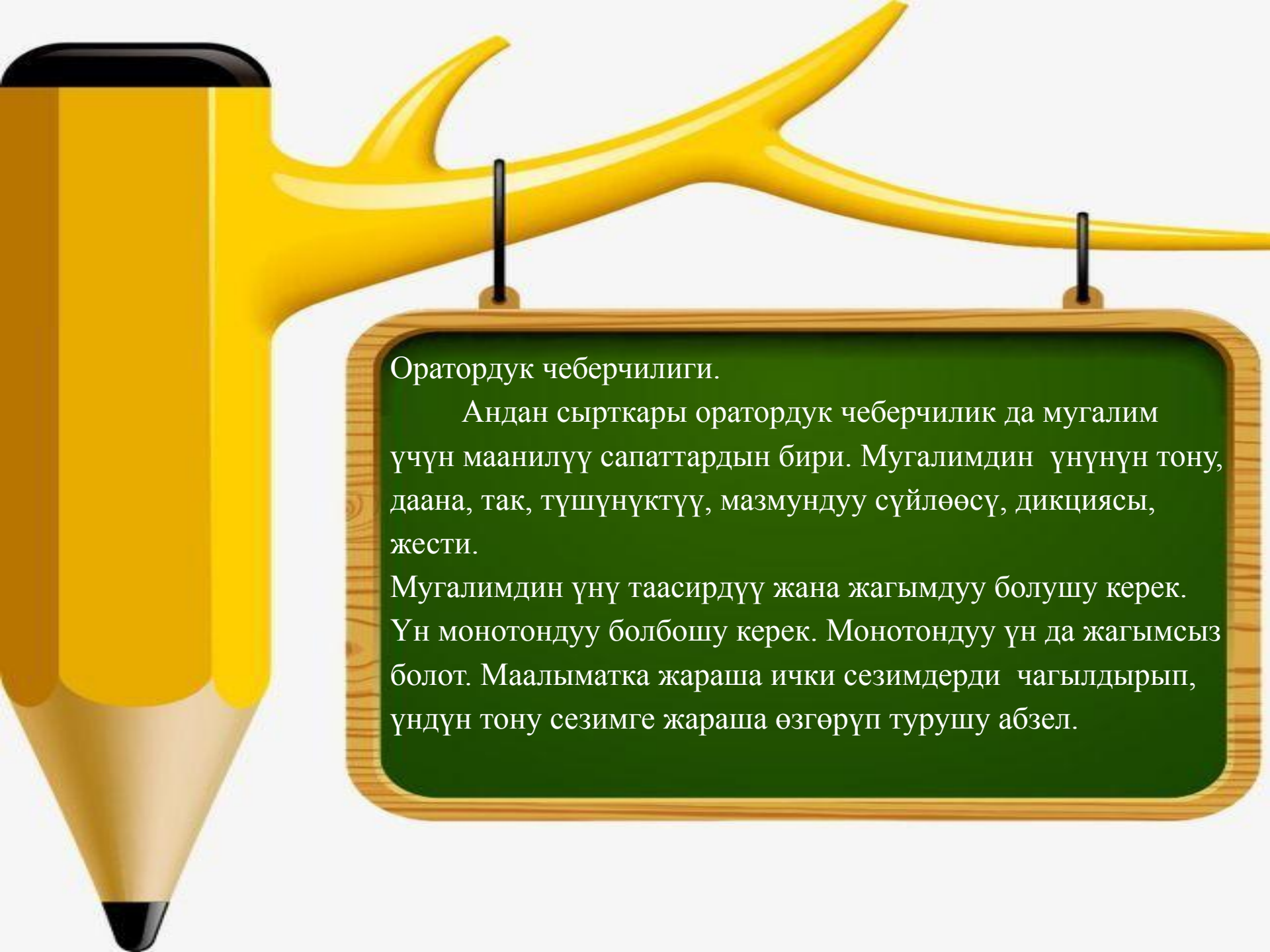

Адамдар эң алгач бирөө менен таанышканда алгач таанышкан адамдын сырткы келбетине көңүл бурабыз. Ал биз кааласак каалабасак аң-сезимибиз ошондой кабыл алат. Эгер жаңы таанышкан адам жүдөп турса биз ал адам менен ачык же сый мамиледе сүйлөшүүнү токтотобуз.

Ошондуктан жаңы жумушка кирерде, бирөө менен маанилүү маселени чечээрде сөзсүз имиджибизге көңүл буруу зарыл. Ошол сыяктуу эле алгач класс алганда же ата-энелер менен таанышууда өз имиджибизге көңүл буруу эң орчундуу маселе.

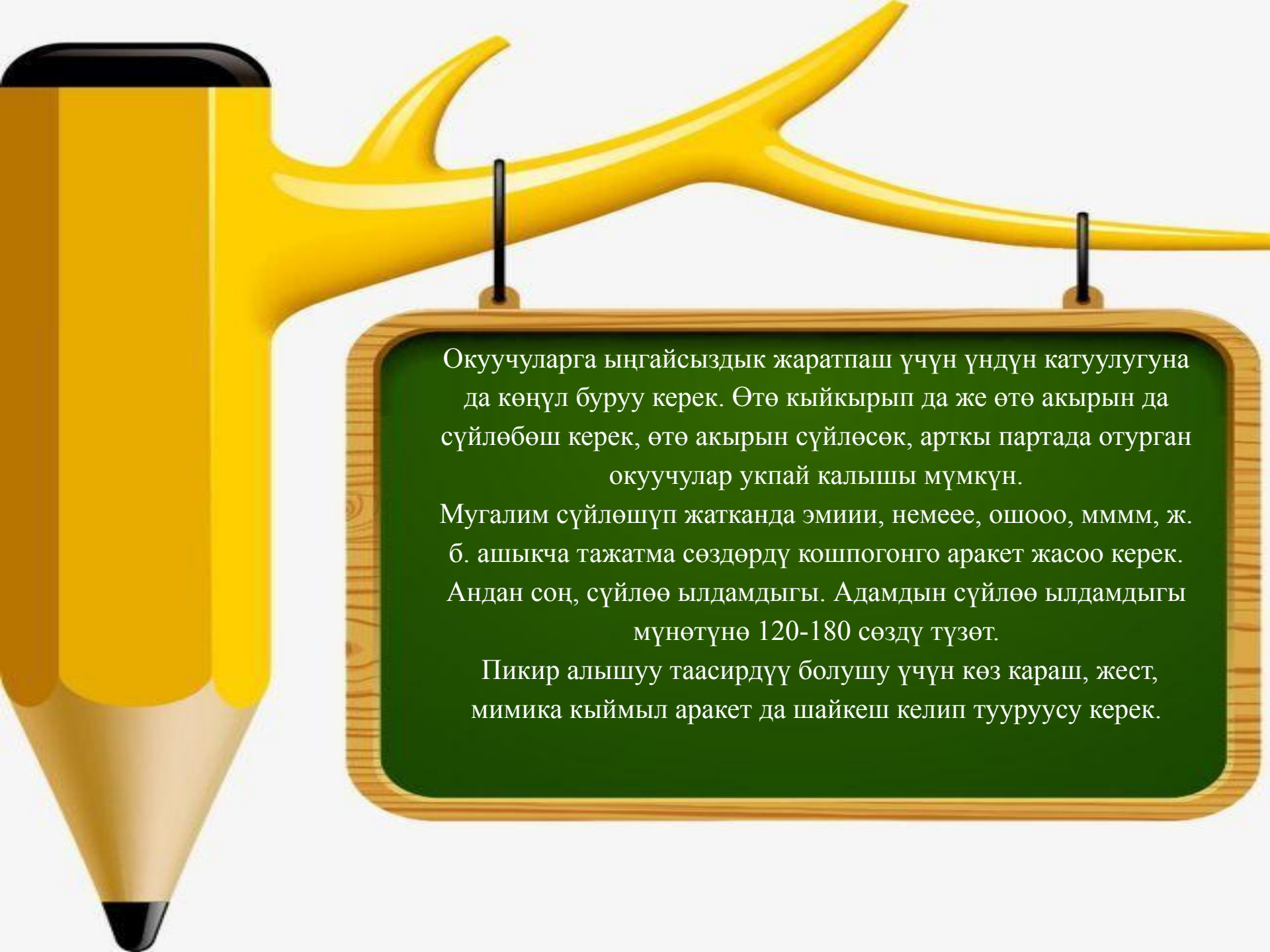
Мугалим сабакка киргенде
окуучуларды ар дайым жакшы маанайда
тосуп алуусу да чоң орунду ээлейт.
Уйкусурап, ныксырап, ордунан турбай,
кабагы салыңкы, ачулуу, кээде ар
кандай жыттанып турганы окуучуларды
иренжитээри белгилүү.

Оратордук чеберчилиги.

Андан сырткары оратордук чеберчилик да мугалим үчүн маанилүү сапаттардын бири. Мугалимдин үнүнүн тону, даана, так, түшүнүктүү, мазмундуу сүйлөөсү, дикциясы, жести.

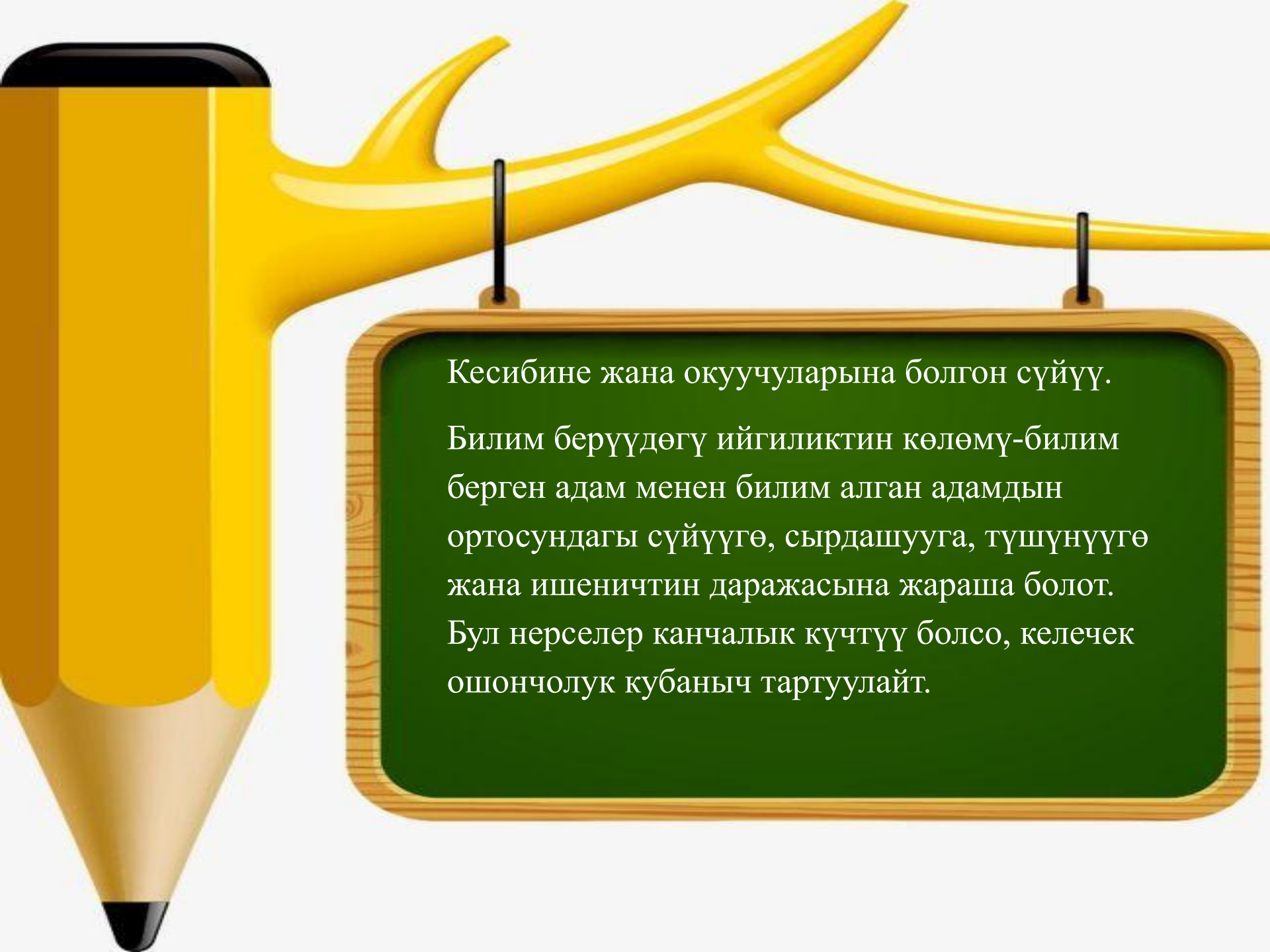
Мугалимдин үнү таасирдүү жана жагымдуу болушу керек. Үн монотондуу болбошу керек. Монотондуу үн да жагымсыз болот. Маалыматка жараша ички сезимдерди чагылдырып, үндүн тону сезимге жараша өзгөрүп турушу абзел.

Окуучуларга ыңгайсыздык жаратпаш үчүн үндүн катуулугуна да көңүл буруу керек. Өтө кыйкырып да же өтө акырын да сүйлөбөш керек, өтө акырын сүйлөсөк, арткы партада отурган окуучулар укпай калышы мүмкүн.

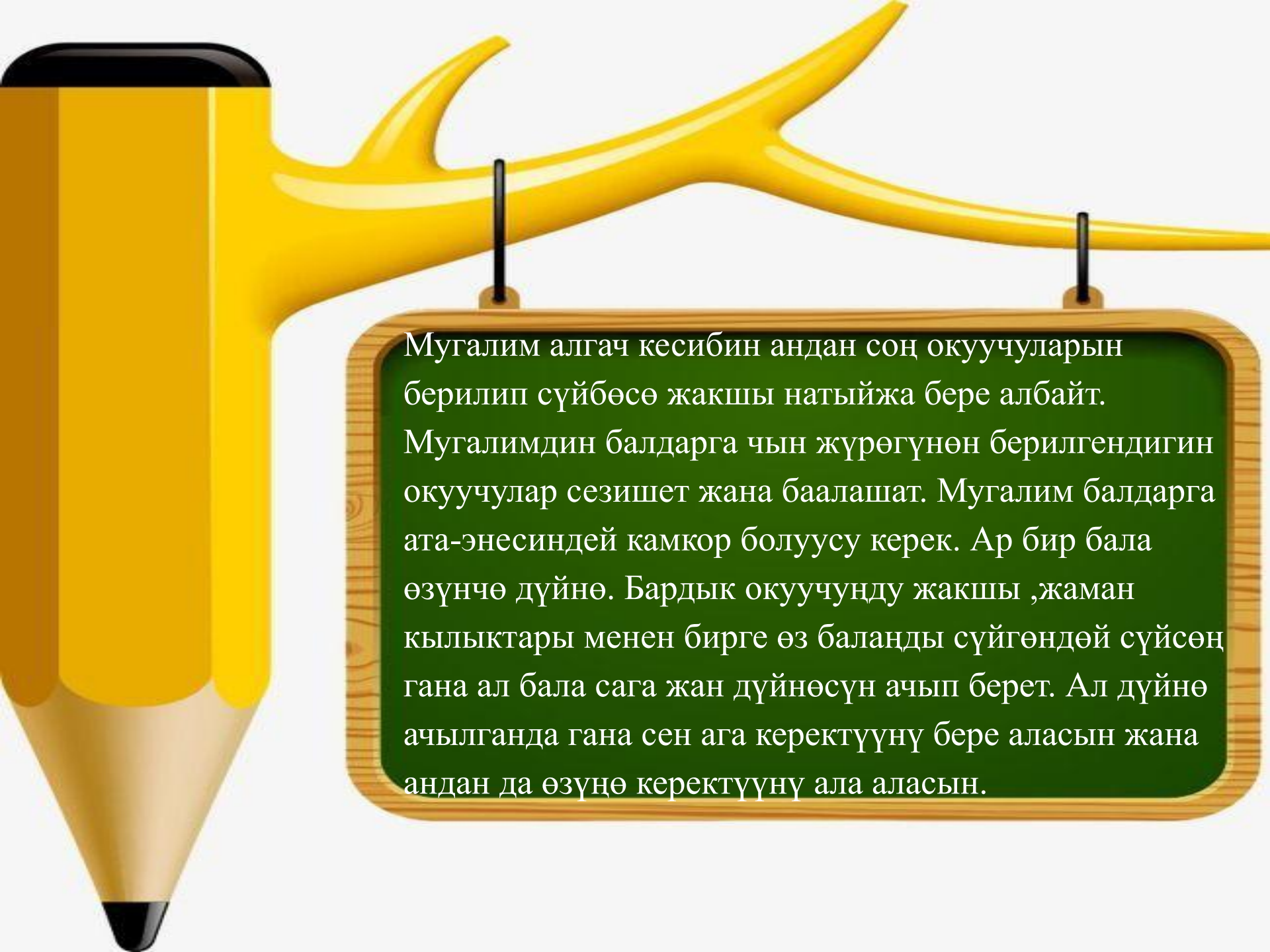
Мугалим сүйлөшүп жатканда эмиин, немеее, ошооо, мммм, ж. б. ашыкча тажатма сөздөрдү кошпогонго аракет жасоо керек. Андан соң, сүйлөө ылдамдыгы. Адамдын сүйлөө ылдамдыгы мүнөтүнө 120-180 сөздү түзөт.

Пикир алышуу таасирдүү болушу үчүн көз караш, жест, мимика кыймыл аракет да шайкеш келип тууруусу керек.

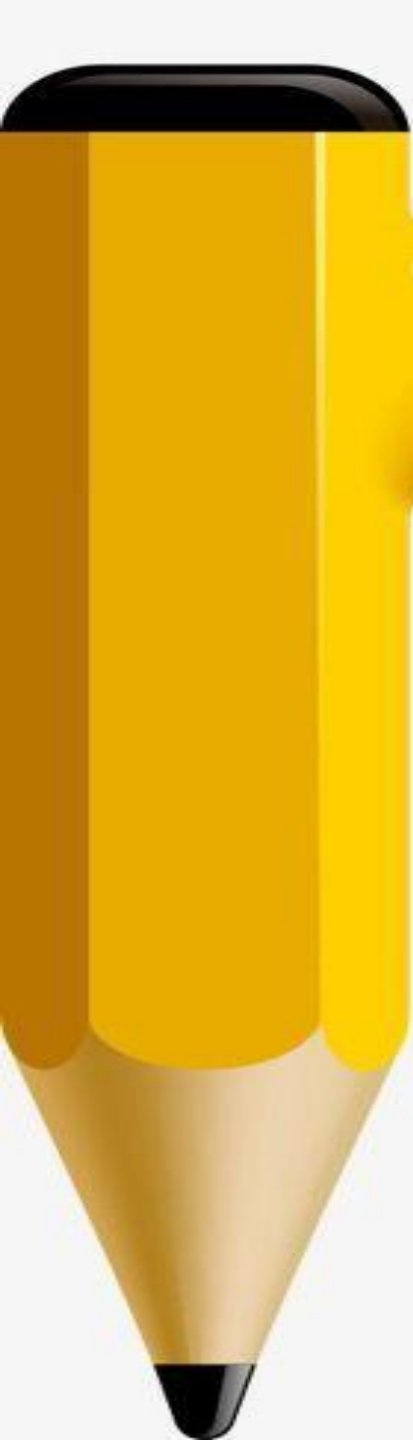

Кесибине жана окуучуларына болгон сүйүү.
Билим берүүдөгү ийгиликтин көлөмү-билим берген адам менен билим алган адамдын ортосундагы сүйүүгө, сырдашууга, түшүнүүгө жана ишеничтин даражасына жараша болот. Бул нерселер канчалык күчтүү болсо, келечек ошончолук кубаныч тартуулайт.

Мугалим алгач кесибин андан соң окуучуларын берилип сүйбөсө жакшы натыйжа бере албайт. Мугалимдин балдарга чын жүрөгүнөн берилгендигин окуучулар сезишет жана баалашат. Мугалим балдарга ата-энесиндей камкор болуусу керек. Ар бир бала өзүнчө дүйнө. Бардык окуучунду жакшы, жаман кылыктары менен бирге өз балаңды сүйгөндөй сүйсөң гана ал бала сага жан дүйнөсүн ачып берет. Ал дүйнө ачылганда гана сен ага керектүүнү бере аласың жана андан да өзүңө керектүүнү ала аласың.

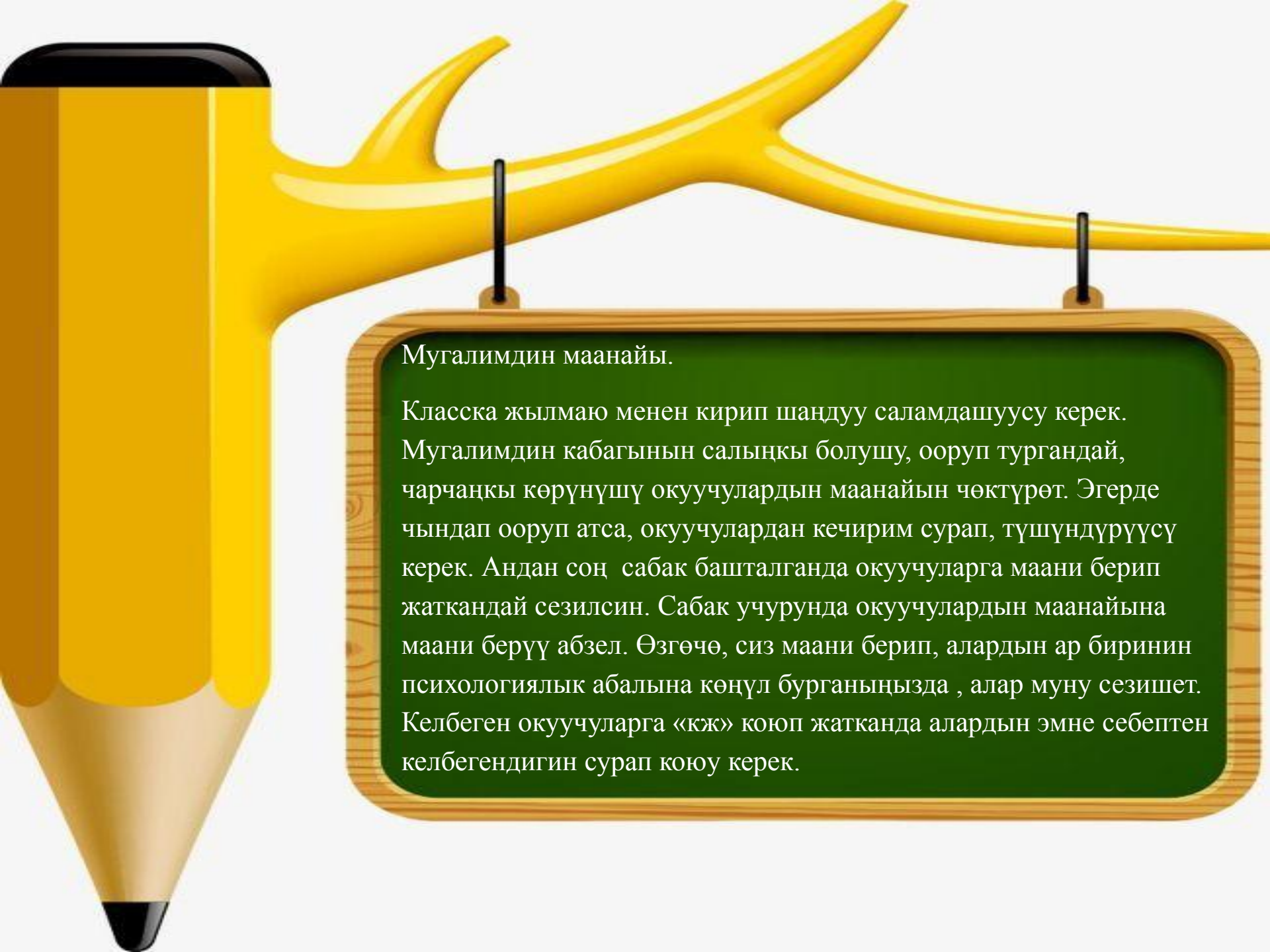
Ар бир окуучуга кадыресе чон адамга мамиле кылгандай мамиле кыл. Эгер анын катачылыгы үчүн жазалагың келсе, анда өз балаңа эч качан жамандык каалабагандай эле, окуучуңа жаман болсун үчүн эместей мамиленди көрсөт. Окуучуларыңды көп урушуп көр жеме болбо. Бирок бул мамиленин баары чын жүрөктөн болуусу керек, жасалмалуулук бат эле билинип калат.

Сүйүүнү билдирген 3 белги.

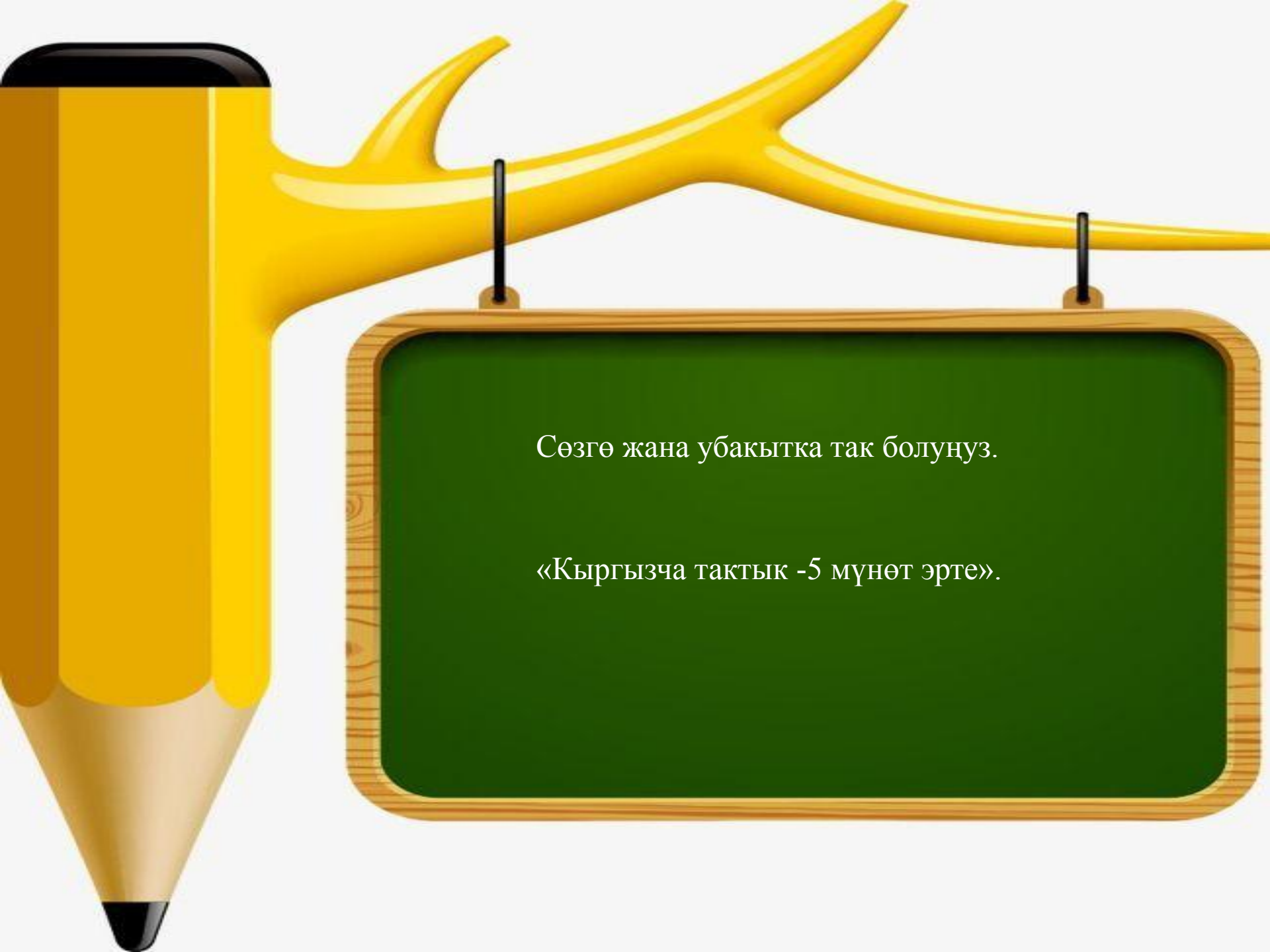
- Көңүл буруу
- Угуу
- Маани берүү.

Окуучубуз дун ийгилигине маани берип, колдоо корсөткөндө алардын жан дүйнөсүндө кубаныч, ишенич, каалоо пайда болот.

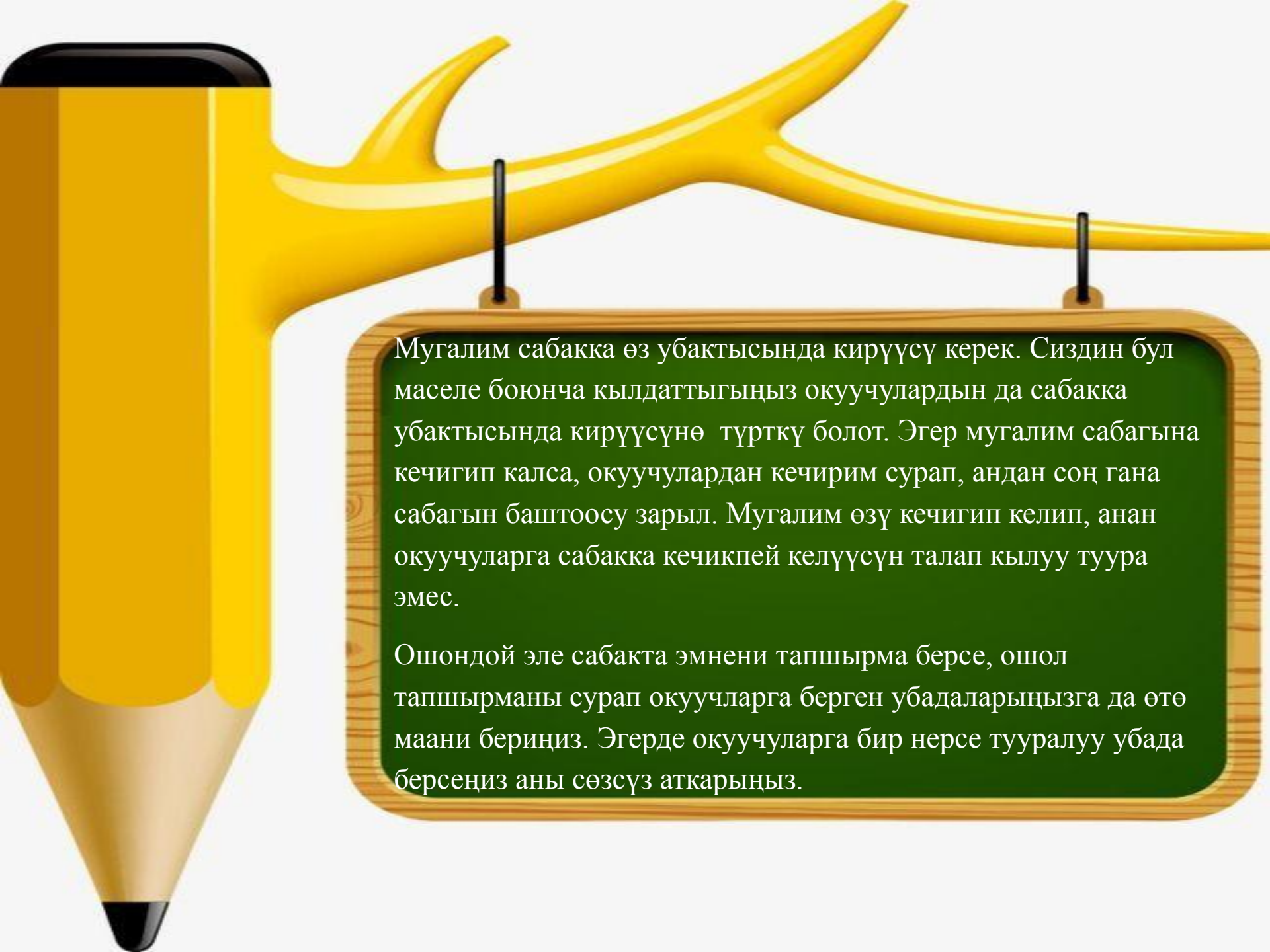
Мугалимдин маанайы.

Класска жылмаю менен кирип шаңдуу саламдашуусу керек. Мугалимдин кабагынын салыңкы болушу, ооруп тургандай, чарчаңкы көрүнүшү окуучулардын маанайын чөктүрөт. Эгерде чындап ооруп атса, окуучулардан кечирим сурап, түшүндүрүүсү керек. Андан соң сабак башталганда окуучуларга маани берип жаткандай сезилсин. Сабак учурунда окуучулардын маанайына маани берүү абзел. Өзгөчө, сиз маани берип, алардын ар биринин психологиялык абалына көңүл бурганыңызда, алар муну сезишет. Келбеген окуучуларга «кж» коюп жатканда алардын эмне себептен келбегендигин сурап коюу керек.

Сөзгө жана убакытка так болуңуз.

«Кыргызча тактык -5 мүнөт эрте».

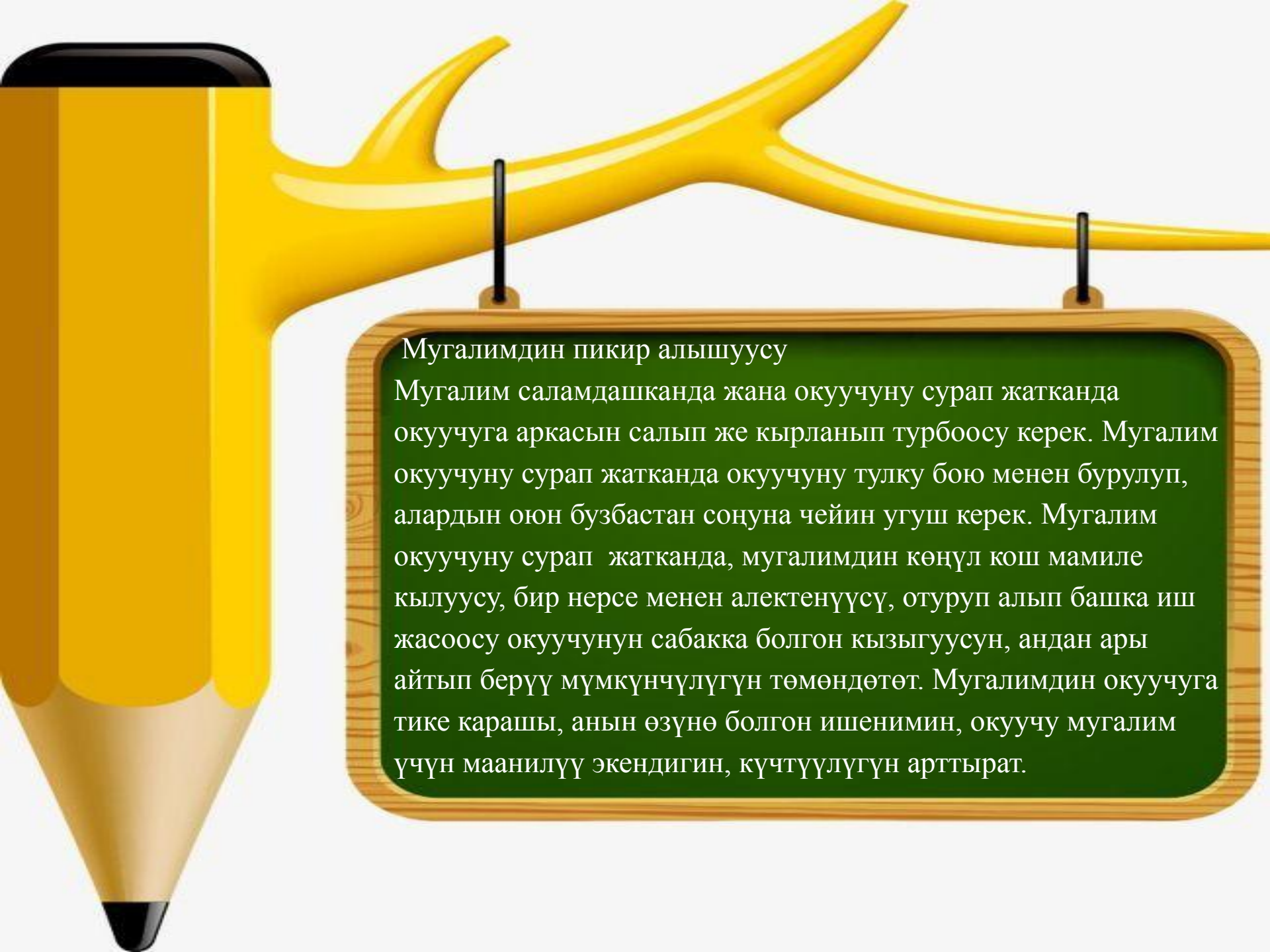

Мугалим сабакка өз убактысында кирүүсү керек. Сиздин бул маселе боюнча кылдаттыгыңыз окуучулардын да сабакка убактысында кирүүсүнө түрткү болот. Эгер мугалим сабагына кечигип калса, окуучулардан кечирим сурап, андан соң гана сабагын баштоосу зарыл. Мугалим өзү кечигип келип, анан окуучуларга сабакка кечикпей келүүсүн талап кылуу туура эмес.

Ошондой эле сабакта эмнени тапшырма берсе, ошол тапшырманы сурап окуучуларга берген убадаларыңызга да өтө маани бериңиз. Эгерде окуучуларга бир нерсе тууралуу убада берсеңиз аны сөзсүз аткарыңыз.

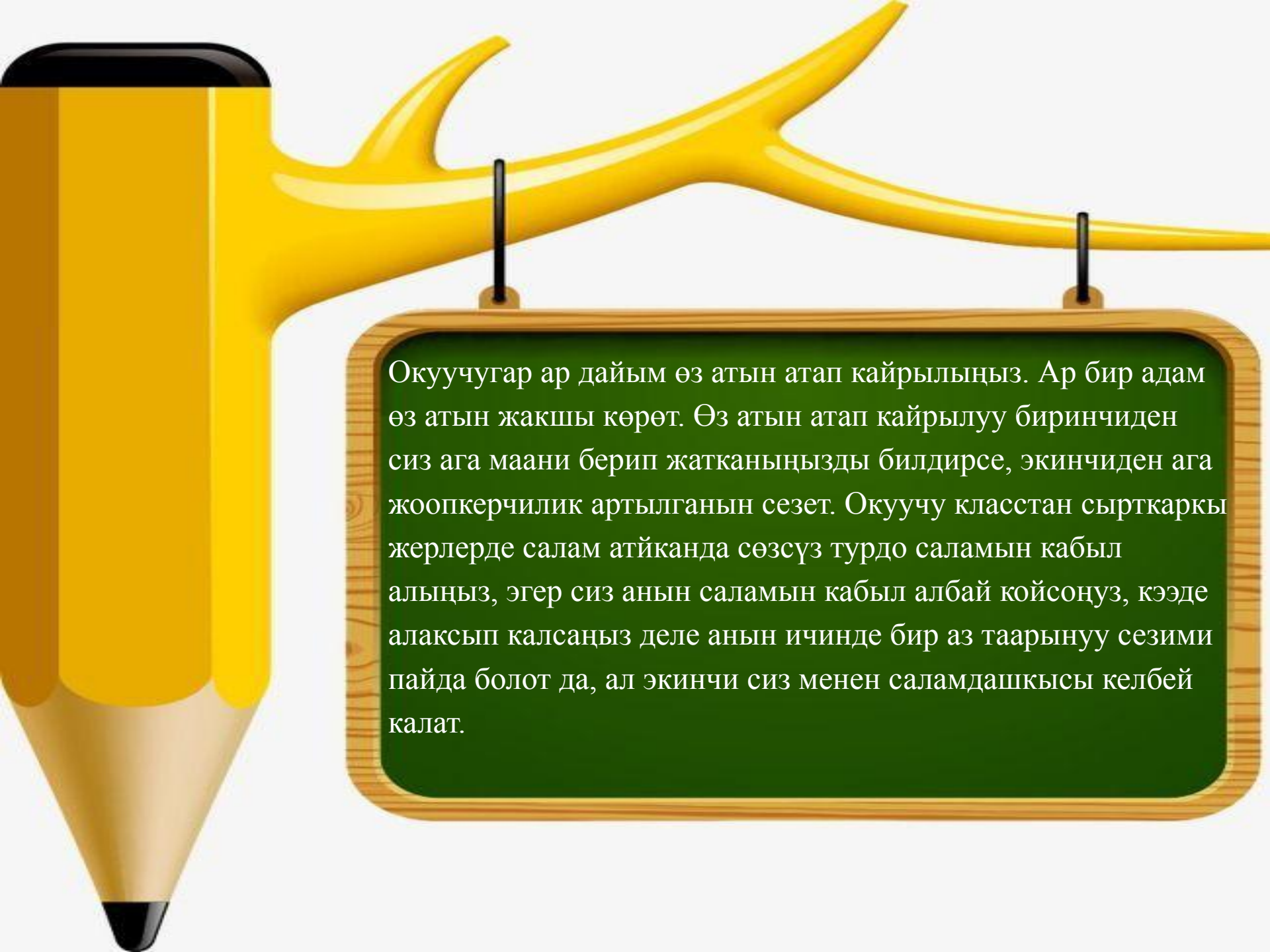
Окуучулар менен дайыма чынчыл мамиледе болуу менен мугалим адилеттүү болушу зарыл. Өзүңүздүн даана жана так белгиленген тартип стандарттарыңыз болсун. Бирок эрежелер менен чечимдерди окуучулар менен биргелешип кабыл алганыңыз максаттуу болот. Эгер кабыл алынган эрежелерге көңүл кош мамиле жасасаңыз, окуучулар да дал өзүңүздөй мамиле жасашат. М: танапистен кечикпей келүү, коңгуроодон кийин коридордо баспоо, кол көтөрүп жооп берүү, окуучунун оюн аягына чейин угуу, көңүл оорута турган сөздөрдү колдонбоо ж.б. Кабыл алынган чечимдерди аткарууда ар бир окуучуга адилеттүү мамиле жасоо керек.

Мугалимдин пикир алышуусу

Мугалим саламдашканда жана окуучуну сурап жатканда окуучуга аркасын салып же кырланып турбоосу керек. Мугалим окуучуну сурап жатканда окуучуну тулку бою менен бурулуп, алардын оюн бузбастан соңуна чейин угуш керек. Мугалим окуучуну сурап жатканда, мугалимдин көңүл кош мамиле кылуусу, бир нерсе менен алектенүүсү, отуруп алып башка иш жасоосу окуучунун сабакка болгон кызыгуусун, андан ары айтып берүү мүмкүнчүлүгүн төмөндөтөт. Мугалимдин окуучуга тике карашы, анын өзүнө болгон ишенимин, окуучу мугалим үчүн маанилүү экендигин, күчтүүлүгүн арттырат.

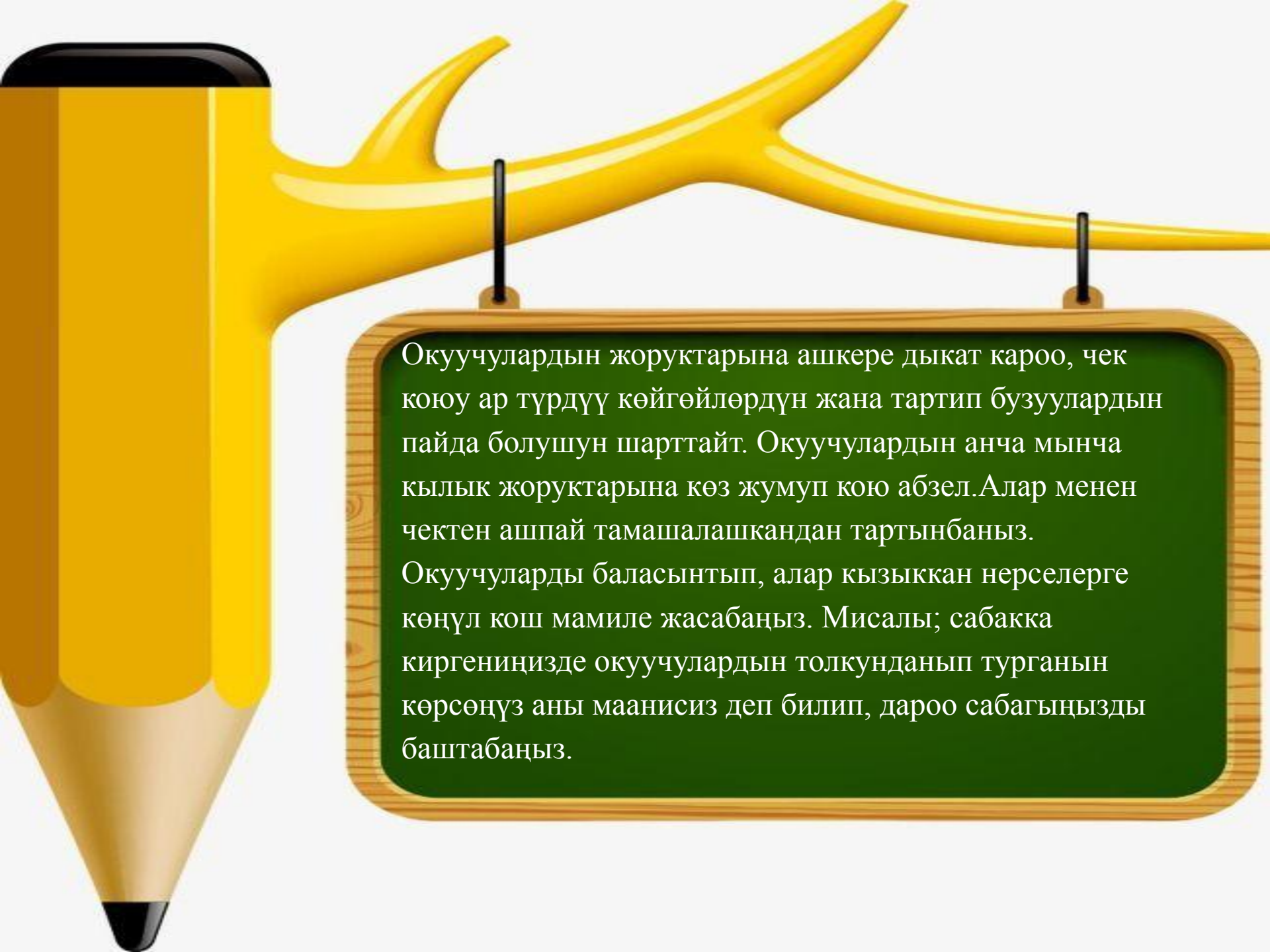

Окуучугар ар дайым өз атын атап кайрылыңыз. Ар бир адам өз атын жакшы көрөт. Өз атын атап кайрылуу биринчиден сиз ага маани берип жатканыңызды билдирсе, экинчиден ага жоопкерчилик артылганын сезет. Окуучу класстан сырткаркы жерлерде салам айтканда сөзсүз турдо саламын кабыл алыңыз, эгер сиз анын саламын кабыл албай койсоңуз, кээде алаксып калсаңыз деле анын ичинде бир аз таарынуу сезими пайда болот да, ал экинчи сиз менен саламдашкысы келбей калат.

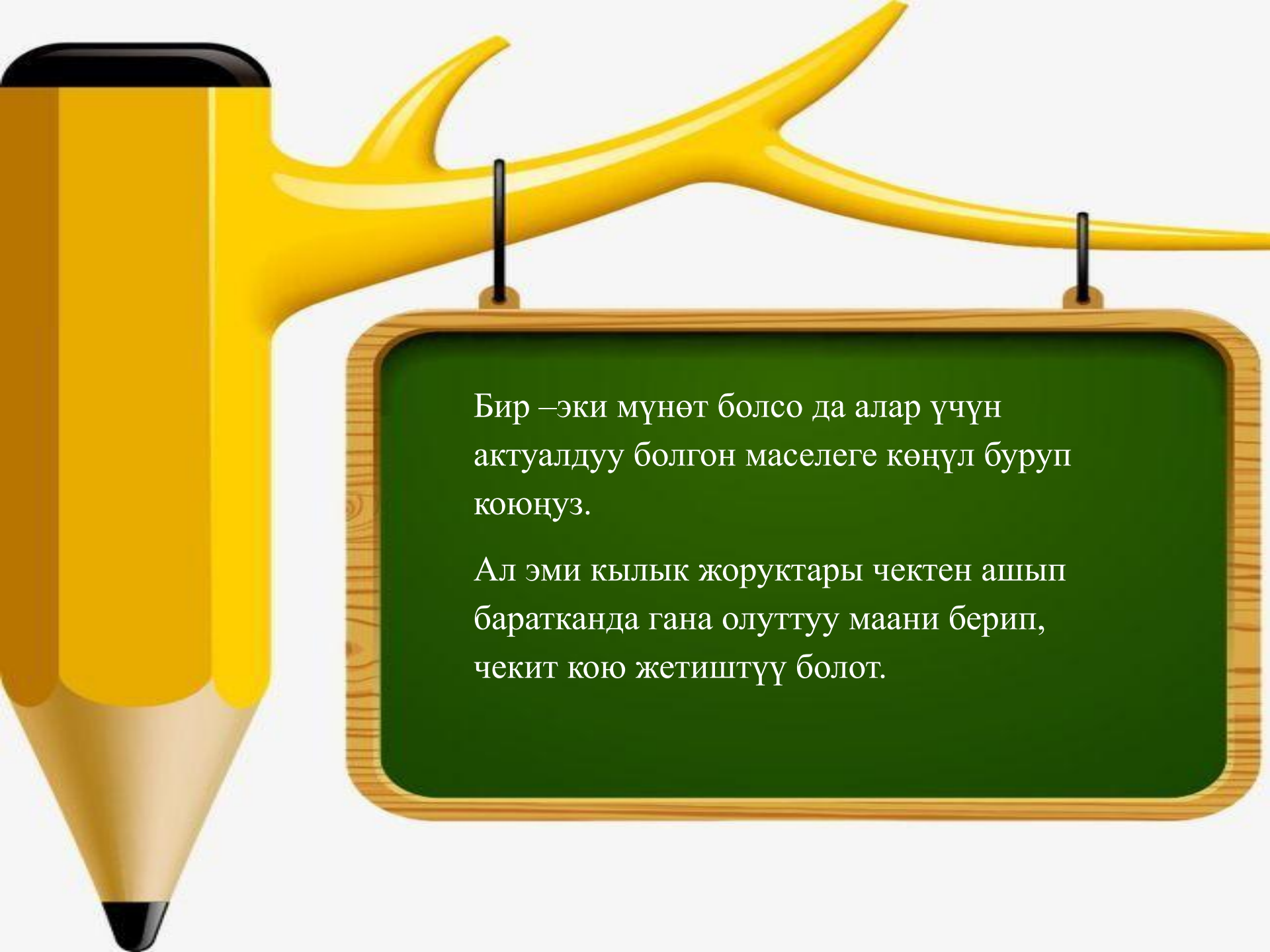

Сабырдуу жана толеранттуу болуңуз.

Окуучулардын класстын ичиндеги кылык жоруктарына ашыкча эле чек кое бербениз. Сабырдуу болууга аракет жасаңыз. Окуучулардын тамашалашуусуна, кулкүлөрүнө жана ар түрдүү кылык жоруктарына кандайдыр бир чекке чейин тушүнүүгө аракет кылыңыз. Окуучулардын ар бир кылык жоругун мугалим өзүнүн жеке аброюна шек келген нерсе сыяктуу кабыл алса, андай мугалим алсыз деп эсептелет.

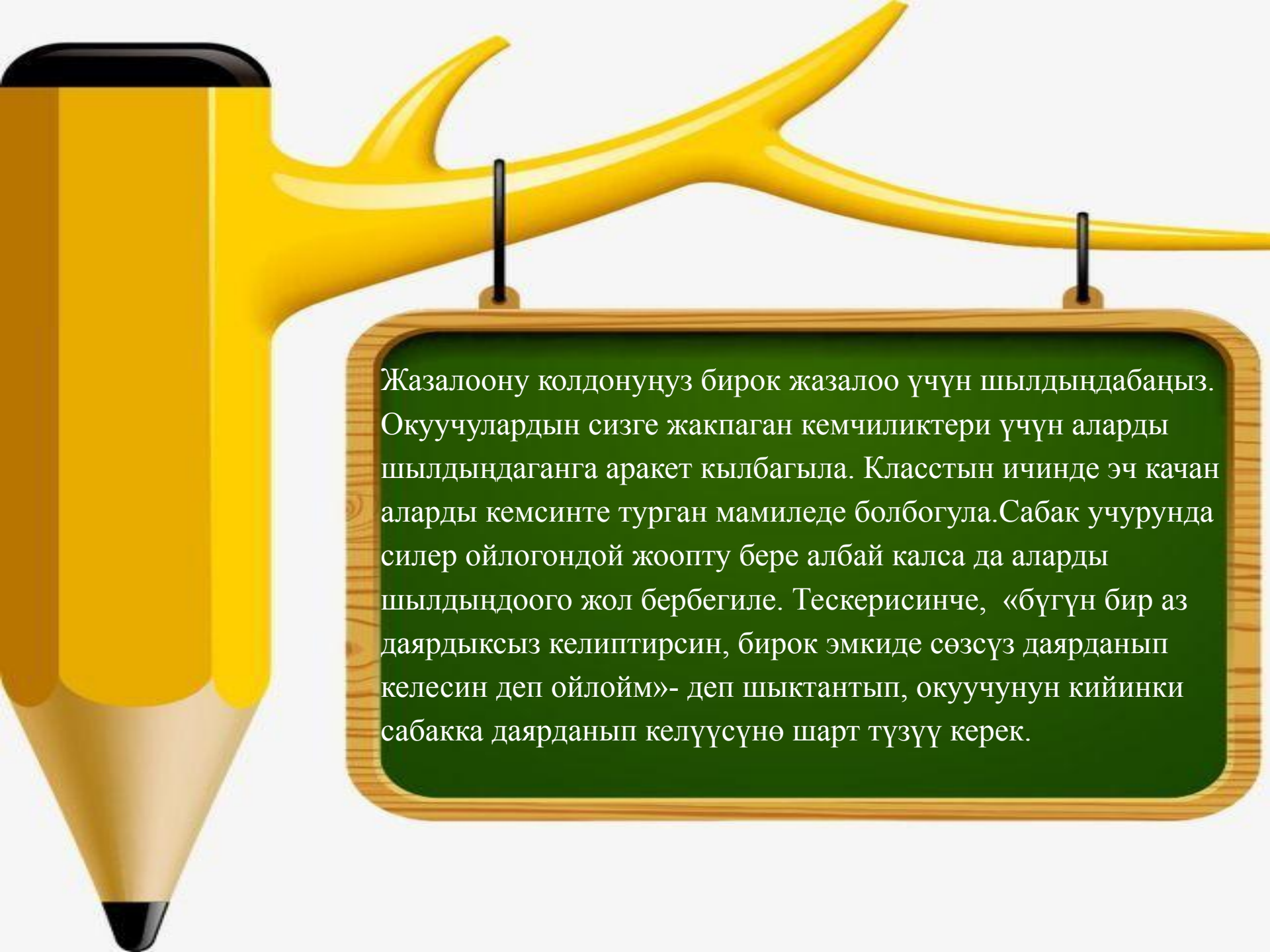

Окуучулардын жоруктарына ашкере дыкат кароо, чек коюу ар түрдүү көйгөйлөрдүн жана тартип бузуулардын пайда болушун шарттайт. Окуучулардын анча мынча кылык жоруктарына көз жумуп кою абзел. Алар менен чектен ашпай тамашалашкандан тартынбаныз. Окуучуларды баласынтып, алар кызыккан нерселерге көңүл кош мамиле жасабаңыз. Мисалы; сабакка киргениңизде окуучулардын толкунданып турганын көрсөңүз аны маанисиз деп билип, дароо сабагыңызды баштабаңыз.

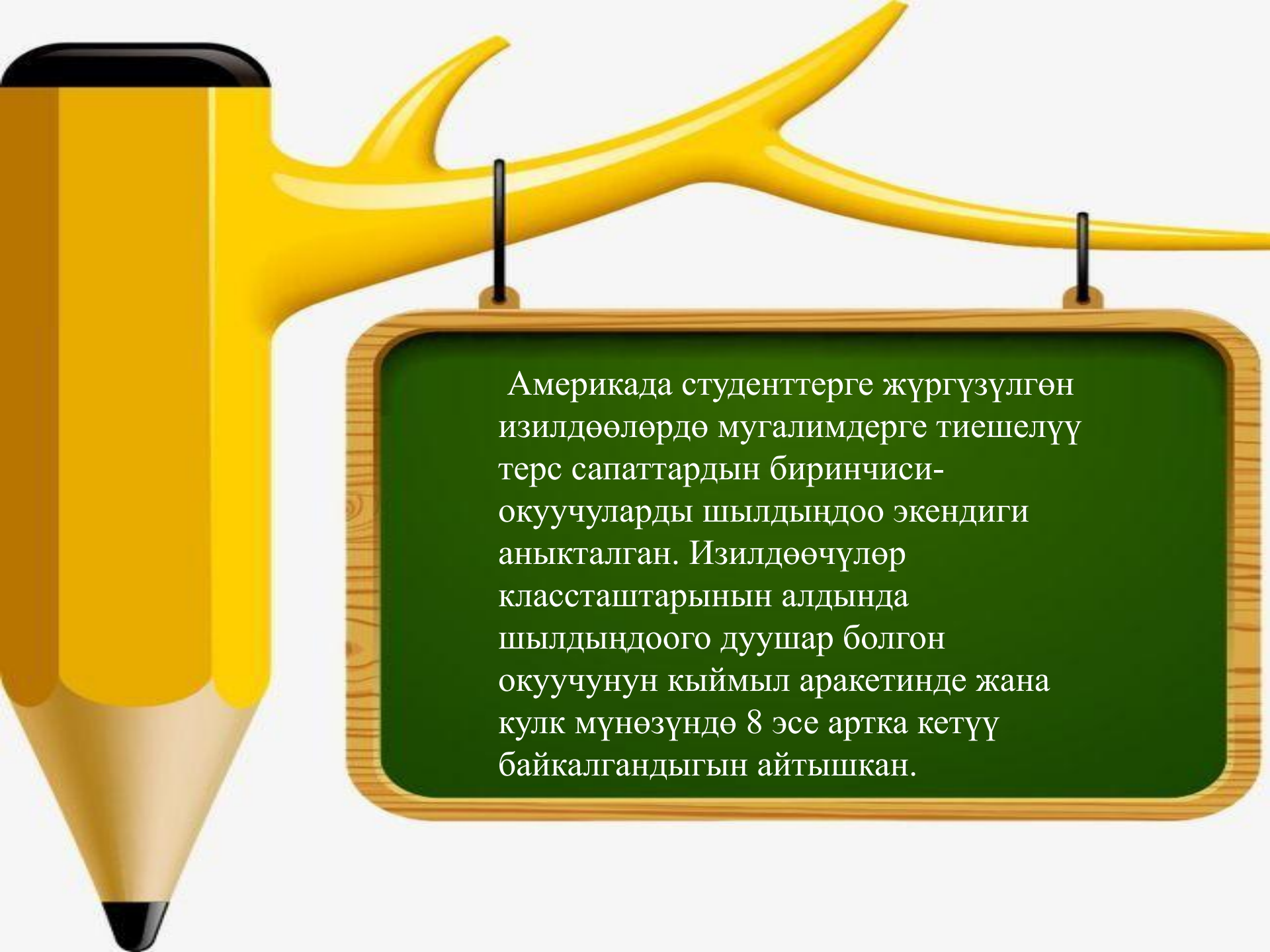

Бир –эки мүнөт болсо да алар үчүн
актуалдуу болгон маселеге көңүл буруп
коюңуз.

Ал эми кылык жоруктары чектен ашып
баратканда гана олуттуу маани берип,
чекит кою жетиштүү болот.

Жазалоону колдонуңуз бирок жазалоо үчүн шылдыңдабаңыз. Окуучулардын сизге жакпаган кемчиликтери үчүн аларды шылдыңдаганга аракет кылбагыла. Класстын ичинде эч качан аларды кемсинте турган мамиледе болбогула. Сабак учурунда силер ойлогондой жоопту бере албай калса да аларды шылдыңдоого жол бербегиле. Тескерисинче, «бүгүн бир аз даярдыксыз келиптирсин, бирок эмкиде сөзсүз даярданып келесин деп ойлойм»- деп шыктантып, окуучунун кийинки сабакка даярданып келүүсүнө шарт түзүү керек.

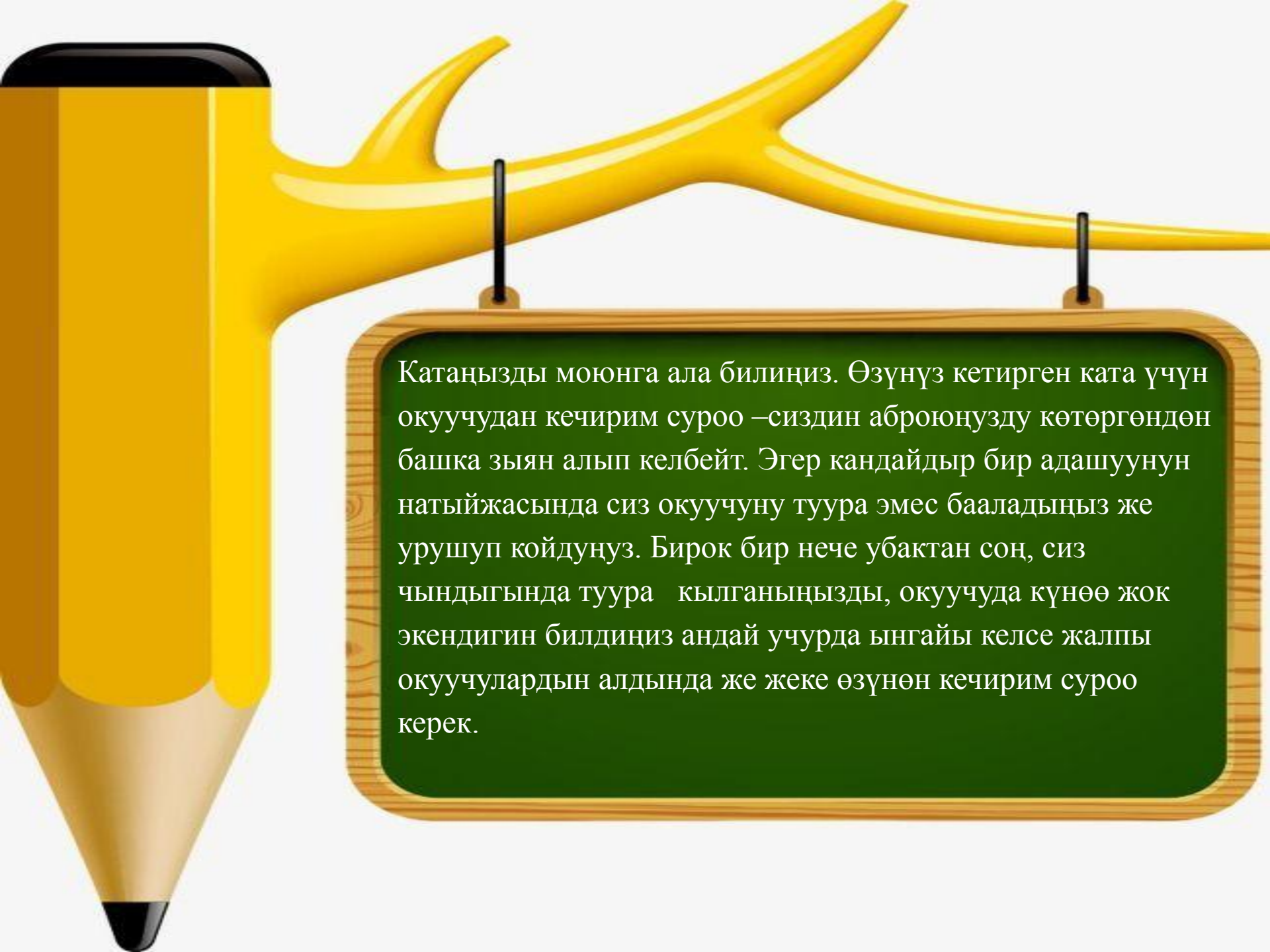

Америкада студенттерге жүргүзүлгөн изилдөөлөрдө мугалимдерге тиешелүү терс сапаттардын биринчиси- окуучуларды шылдыңдоо экендиги аныкталган. Изилдөөчүлөр классташтарынын алдында шылдыңдоого дуушар болгон окуучунун кыймыл аракетинде жана кулк мүнөзүндө 8 эсе артка кетүү байкалгандыгын айтышкан.

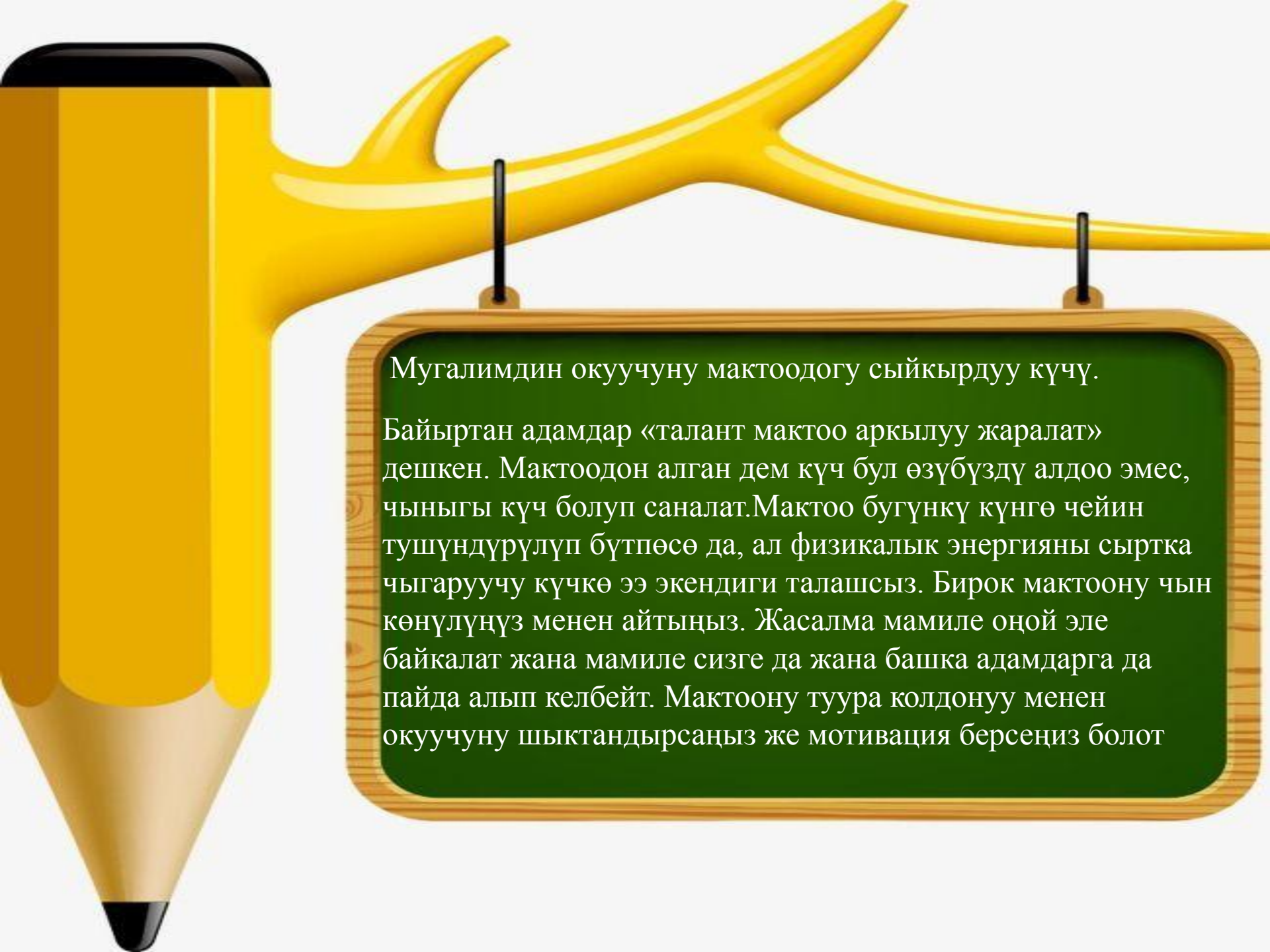
Окуучунун өзүнө болгон ишенимин арттырууга жардам бериңиз.

Окуучунун ар бир иш аракетин баалаганга аракет кылып. Ал аткарып келген ишке маани бериңиз. Сиз берген тапшырманы окуучу балким бир саат же жарым күн даярдады. Сиз ага маани берип, көңүл бурганда ал өзүнө ишеним артат. Окуучунун эмгегине маани берилбей калган кезде ал мугалимге да, өзүнө да болгон ишеними жоголот.

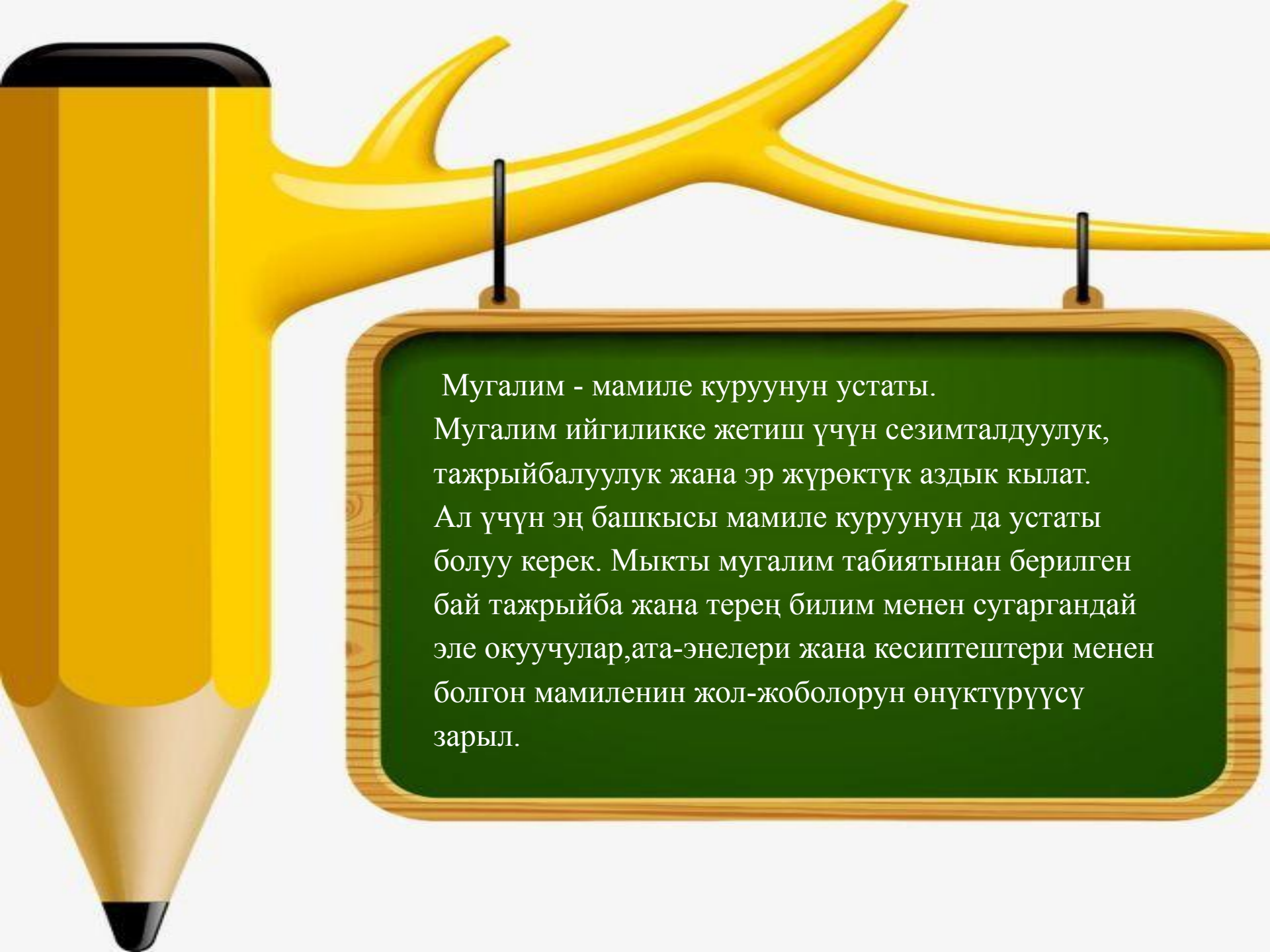
Катаңызды моюнга ала билиңиз. Өзүңүз кетирген ката үчүн окуучудан кечирим суроо –сиздин аброюңузду көтөргөндөн башка зыян алып келбейт. Эгер кандайдыр бир адашуунун натыйжасында сиз окуучуну туура эмес бааладыңыз же урушуп койдунуз. Бирок бир нече убактан соң, сиз чындыгында туура кылганыңызды, окуучуда күнөө жок экендигин билдиңиз андай учурда ыңгайы келсе жалпы окуучулардын алдында же жеке өзүнөн кечирим суроо керек.

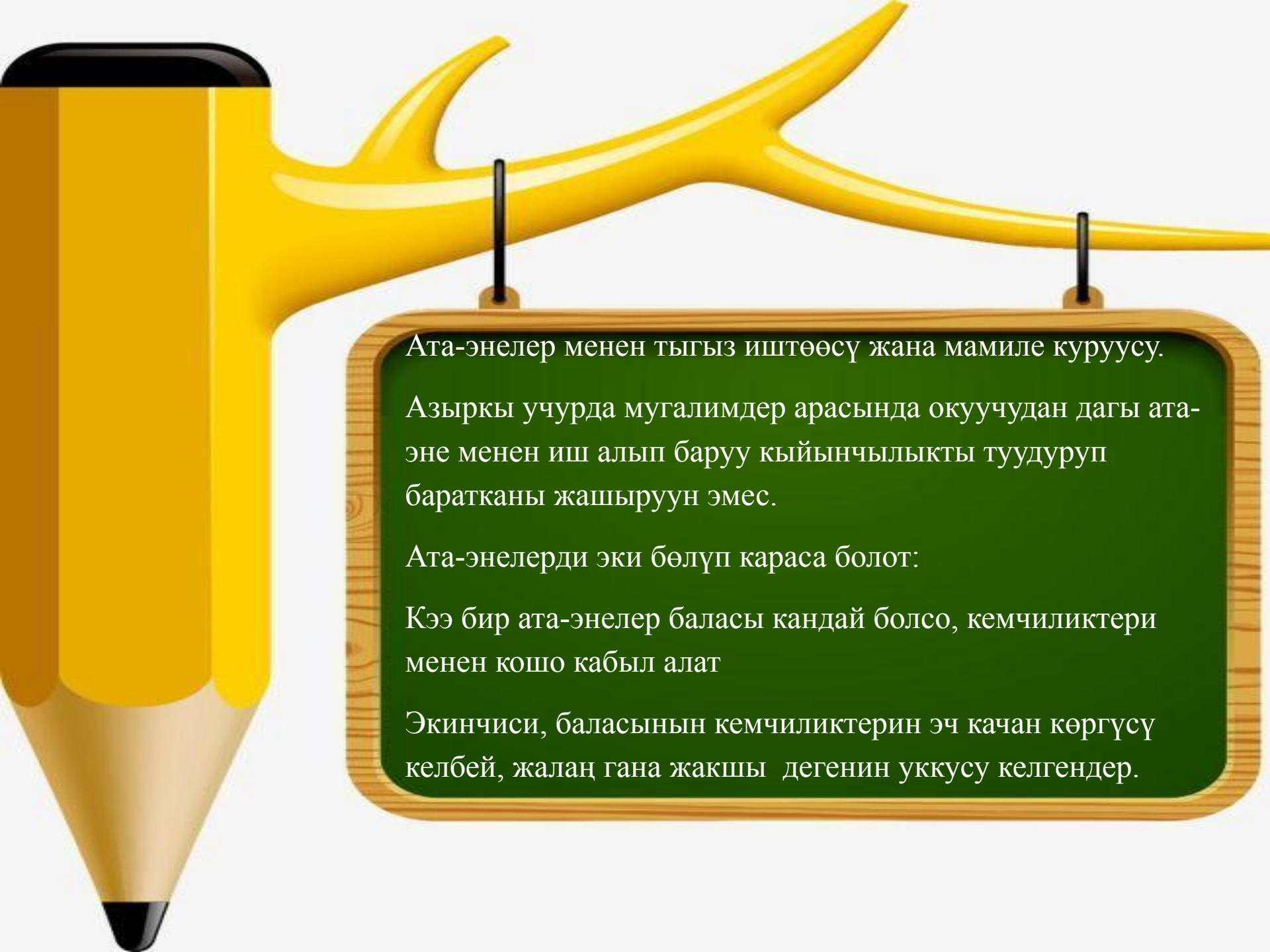

Мугалимдин окуучуну мактоодогу сыйкырдуу күчү.

Байыртан адамдар «талант мактоо аркылуу жаралат» дешкен. Мактоодон алган дем күч бул өзүбүздү алдоо эмес, чыныгы күч болуп саналат. Мактоо бугүнкү күнгө чейин тушүндүрүлүп бүтпөсө да, ал физикалык энергияны сыртка чыгаруучу күчкө ээ экендиги талашсыз. Бирок мактоону чын көнүлүңүз менен айтыңыз. Жасалма мамиле оңой эле байкалат жана мамиле сизге да жана башка адамдарга да пайда алып келбейт. Мактоону туура колдонуу менен окуучуну шыктандырсаңыз же мотивация берсеңиз болот

Мугалим - мамиле куруунун устаты.
Мугалим ийгиликке жетиш үчүн сезимталдуулук,
тажрыйбалуулук жана эр жүрөктүк аздык кылат.
Ал үчүн эң башкысы мамиле куруунун да устаты
болуу керек. Мыкты мугалим табиятынан берилген
бай тажрыйба жана терең билим менен сугаргандай
эле окуучулар, ата-энелери жана кесиптештери менен
болгон мамиленин жол-жоболорун өнүктүрүүсү
зарыл.

Ата-энелер менен тыгыз иштөөсү жана мамиле куруусу.

Азыркы учурда мугалимдер арасында окуучудан дагы ата-эне менен иш алып баруу кыйынчылыкты туудуруп баратканы жашыруун эмес.

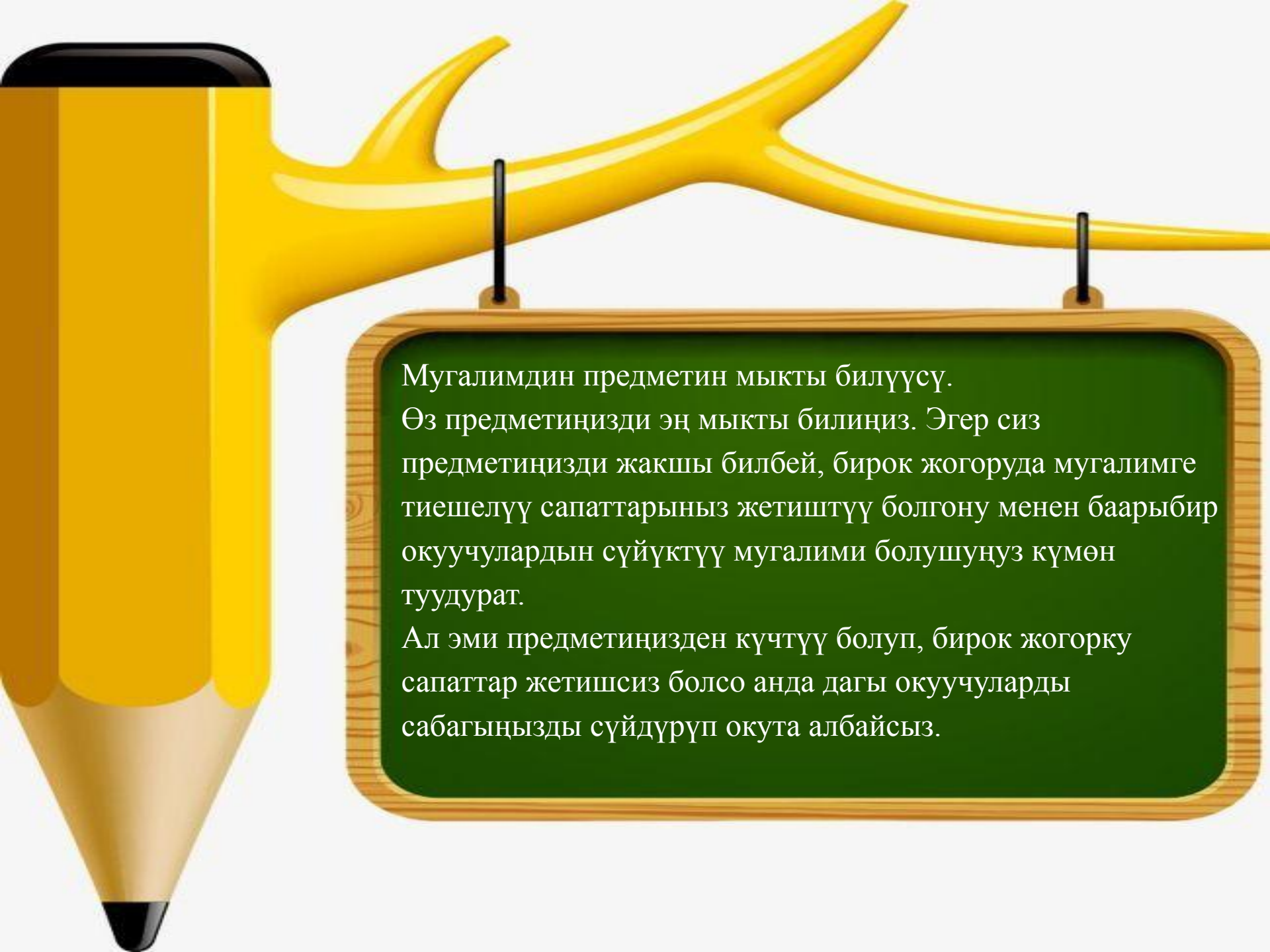
Ата-энелерди эки бөлүп караса болот:

Кээ бир ата-энелер баласы кандай болсо, кемчиликтери менен кошо кабыл алат

Экинчиси, баласынын кемчиликтерин эч качан көргүсү келбей, жалаң гана жакшы дегенин уккусу келгендер.

- Ата-энелер менен мамиле курууда төмөнкү эрежелерди сактаганга аракет жасаңыз.
- Сылык мамиледе болуңуз.
- Ата-энеге дайыма сиз деп кайрылыңыз.
- Ата-эне менен сүйлөшүүдө эмоцияңызды көрсөтпөңүз.
- Ата-эне менен жолугушууну конкреттүү маселелер боюнча уюштуруңуз.
- Баласынын көзүнчө эч качан критикалабаңыз.
- Баласынын кемчилигин көпчүлүктүн көзүнчө жарыялабаңыз.
- Ата-энеге баласына ошол ата-энедей эле кам көрөрүңүздү билдириңиз, аны сөз менен эмес иш менен далилдеңиз.

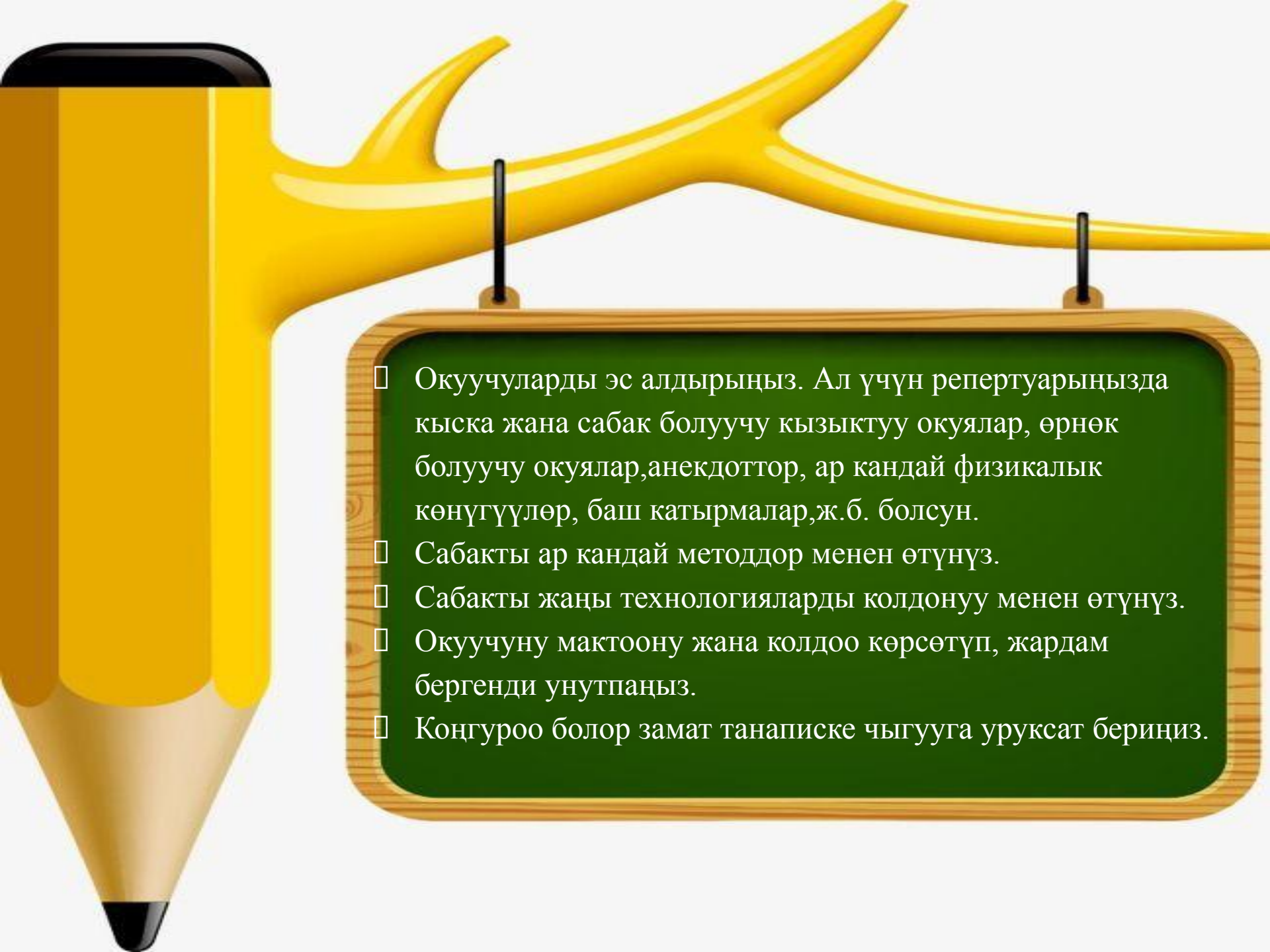
Мугалимдин предметин мыкты билүүсү.
Өз предметиңизди эң мыкты билиңиз. Эгер сиз предметиңизди жакшы билбей, бирок жогоруда мугалимге тиешелүү сапаттарыңыз жетиштүү болгону менен баарыбир окуучулардын сүйүктүү мугалими болушуңуз күмөн туудурат.

Ал эми предметиңизден күчтүү болуп, бирок жогорку сапаттар жетишсиз болсо анда дагы окуучуларды сабагыңызды сүйдүрүп окута албайсыз.

Сабагыңызды сүйдүрүнүз.

- Ал үчүн сабакка мыкты даярдыкта келиңиз.
- Ар бир нерсени даана жана так пландаңыз.
- Сабакты ар турдүү ыкма жана оюн зооктор менен кооздоңуз.
- Кабыл алуусу мыкты жана жай окуучулар үчүн да кошумча материалдарыңыз бар болсун.
- Талаптарыңызды жана эрежелериңизди даана так айтыңыз.
- Окуучулардын активдүүлүгүн күчөтүңүз.
-

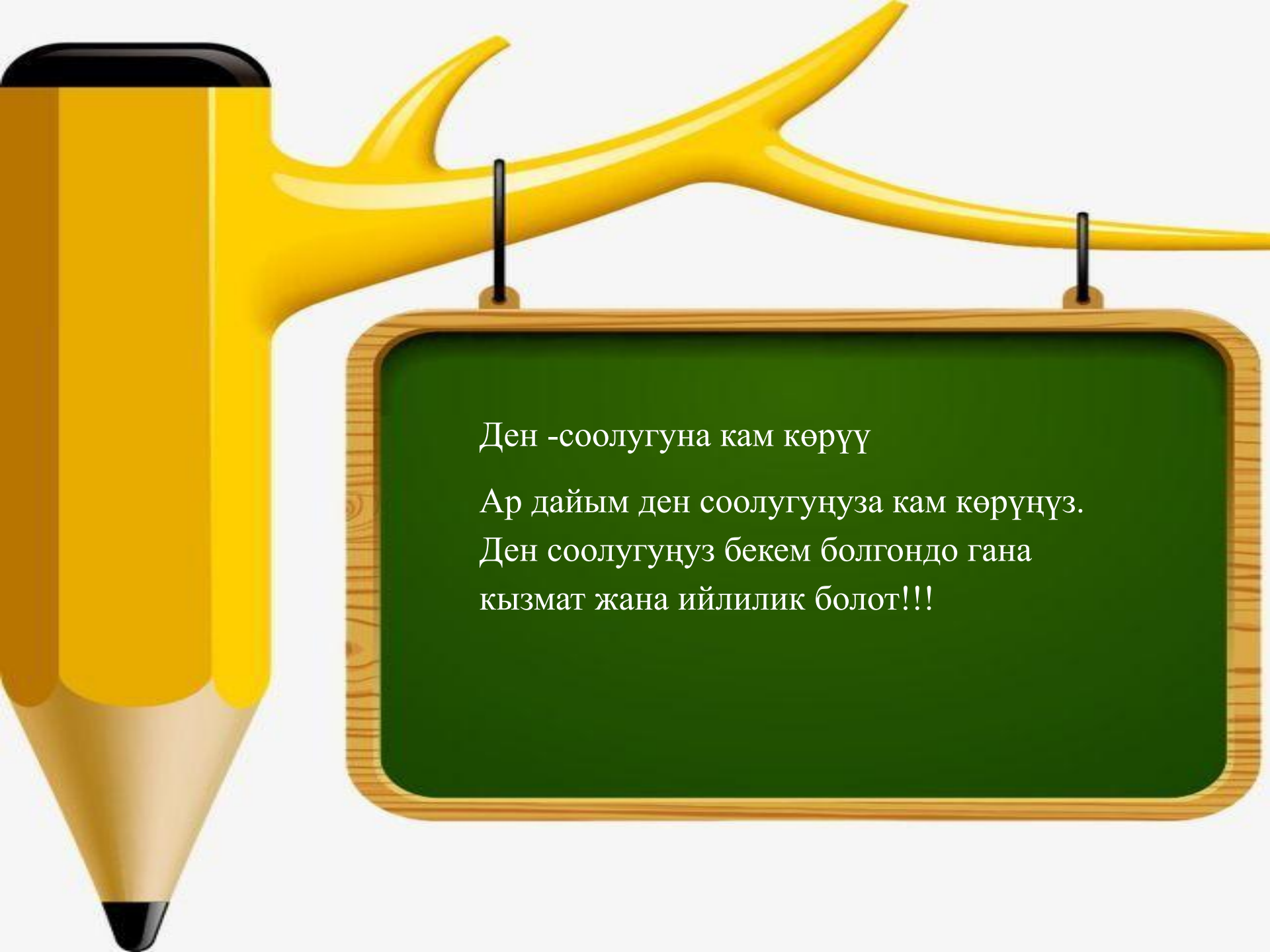
- Окуучуларды эс алдырыңыз. Ал үчүн репертуарыңызда кыска жана сабак болуучу кызыктуу окуялар, өрнөк болуучу окуялар, анекдоттор, ар кандай физикалык көнүгүүлөр, баш катырмалар, ж.б. болсун.
- Сабакты ар кандай методдор менен өтүңүз.
- Сабакты жаңы технологияларды колдонуу менен өтүңүз.
- Окуучуну мактоону жана колдоо көрсөтүп, жардам бергенди унутпаңыз.
- Коңгуроо болор замат танаписке чыгууга уруксат бериңиз.

Мугалимдин маалымттуулугу.

- Коомдун өнүгүүсүнө жараша , окуучуларга маалыматты алуучу жолду корсөтүү үчүн, кантип билим алуу керектигин корсөтүүчү болушу керек. Мугалим, кайсы темада болсо да окуучунун өзүнөн ашып түшүүсүнө жол баштоочу болушу керек. Андыктан окуучу маалыматты кайдан кантип алуусу керектигин үйрөтүү үчүн, алгач өзү да маалыматтуу болушу керек.
- Заманбап ыкмаларды колдонууга аракетин
- Жаңы технологияларды колдонуу менен сабак өтүүсү
- Ар кандай тармакта маалыматтуулугу(илимий, маданий, саясий, спорт, экономика, тарых) ж.б.

Ден -соолугуна кам көрүү

Ар дайым ден соолугуңуза кам көрүңүз.

Ден соолугуңуз бекем болгондо гана

кызмат жана ийлилик болот!!!

Мугалим болууга жөндөмдүү
адам мамлекетти башкарууга да
күчү жетет.

Миллрам Гареев